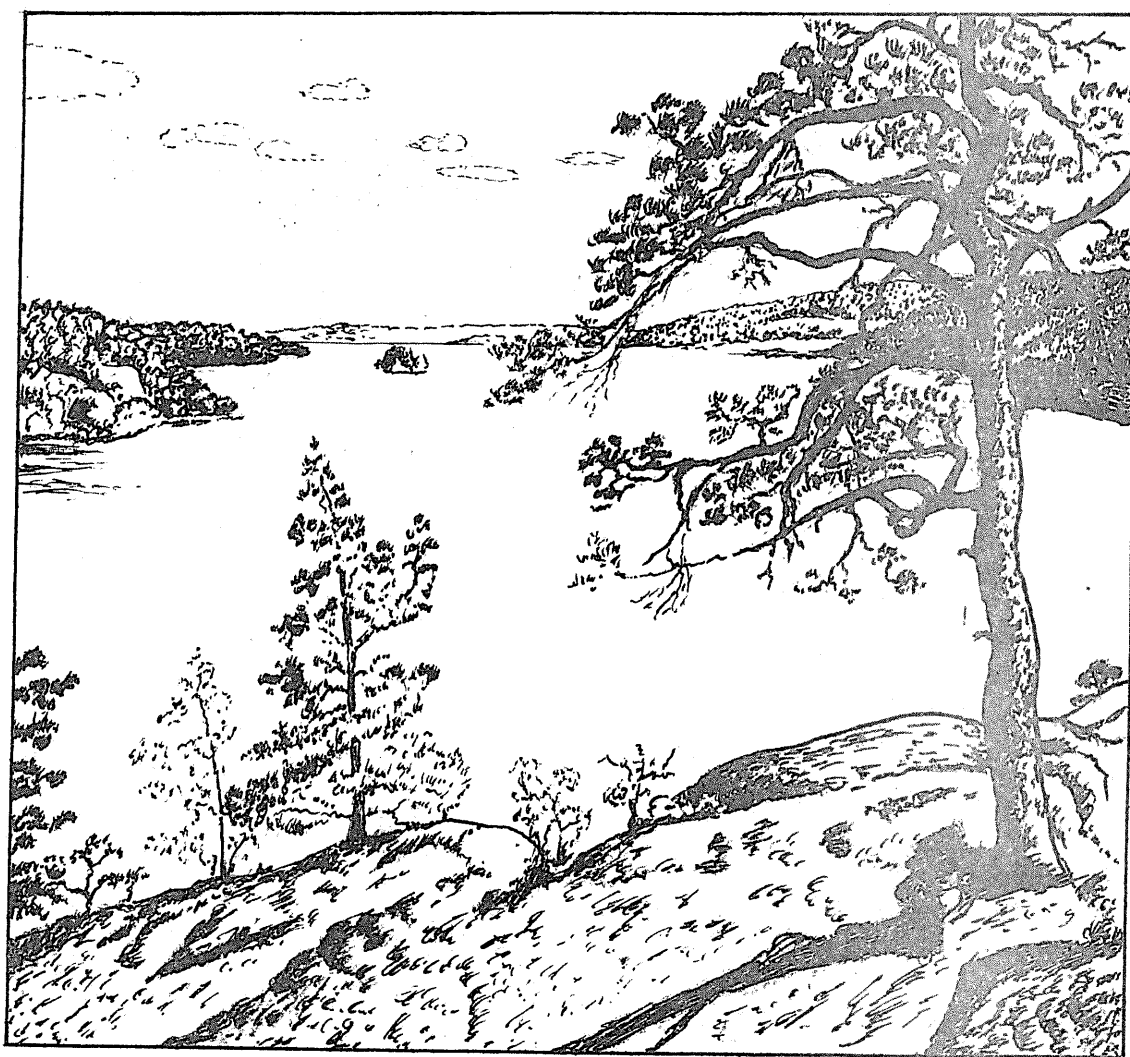
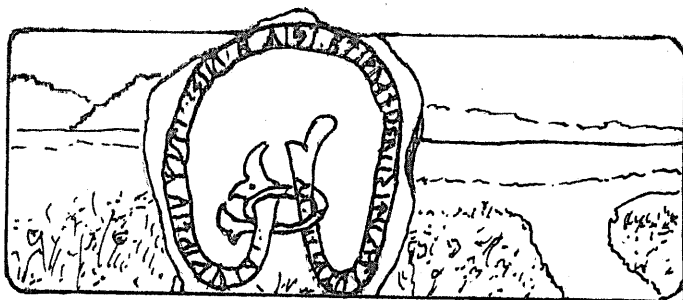

GM-77.

TULLINGESJÖN sedd från berget vid Elvesta.en decemberdag 1977.
i fonden Hamra grustag och Norsholmen.
till v. längst bort Örnberget och närmast Skansberget båda
försedda med fornborgar. Till höger Hamra, Högtorp och Elvesta.

Georg Malmkvist.

I Dagens Nyheter d. 26/2 1938..

Ett gammalt folkungagods och dess gravar.

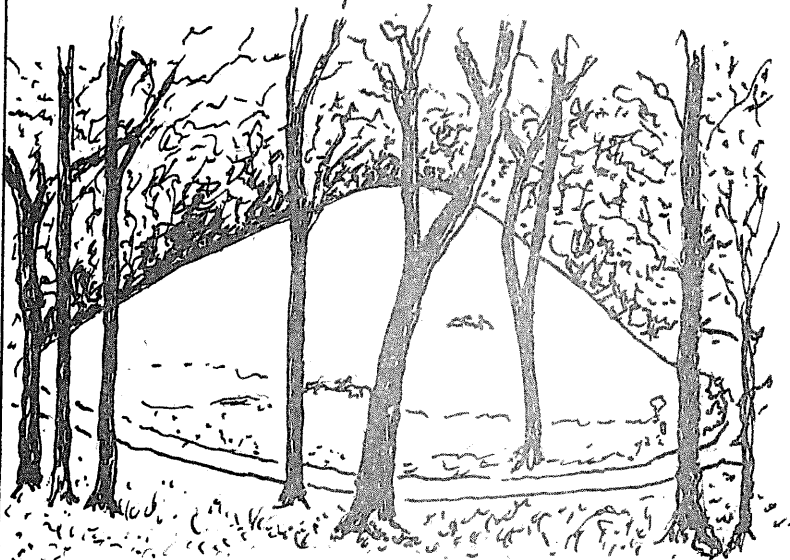
Av docent NILS ÅBERG

Om det stora gravfältet vid Norsborg, en gång det mäktiga folkungagodsset Hundhammar, lämnas här en intressant redogörelse. Författaren understryker önskvärdheten av att få till stånd en undersökning av att få till stånd en undersökning av åtminstone den ena av de båda storhögarna, vilka äro de största och mest monumentala i hela Södermanland, värdiga monument över de okända föregångarna till Stockholms grundläggare. Förarbetena äro gjorda. Men medel saknas till planens fullföljande.

DET ARKEOLOGISKA seminariet vid Stockholms högskola har under de senare åren vid upprepade tillfällen förlagt sina utgrävningar till Norsborg i Botkyrka, en egendom som numera tillhör Stockholms stad och disponeras av dess vattenledningsverk. I Norsborgs herrgårds-park vid stranden av Mälaren och snett emot Ekerö kyrka ligger det gravfält som denna artikel rör sig om - ett av de ståtligaste och vackraste belägna i Södermanland, bestående av högar och stensättningar, däribland två storhögar och en lång skeppssättning. Gravfältet vid Norsborg är även så till vida märkligt som det faller så sent att endast något sekel åter-

står till den tidpunkt då de första historiska uppgifterna börja knytas till denna plats, som då var ett folkungagods och vars namn var Hundhammar.

De av seminariet företagna undersökningarna ha visat att gravfältet börjat tas i bruk redan under hednisk vikingatid - därom vittna de påträffade brandgravarna - men att flera av de betydande gravmonumenten likväl varit något yngre och tillhört själva brytningstiden mellan hedniskt och kristet, kanske närmande sig tiden för Eskils och Botvids Misionsverksamhet i Sörmlandsbygderna. Ett silvermynt av Henrik III (1089-1056) ger oss åtminstone en säker datering till 1000-talets andra hälft. Och då graven där myntet låg var osedvanligt rik för att vara av så sent datum och då även gravskicket i övrigt ger en inblick i brytningstidens kulturmotsättningar, torde en redogörelse för undersökningarnas hittillsvarande förlopp kunna erbjuda intresse även utanför fackmännens krets. Kanske skall seminariet i

Gravhögen utgrävd år 1939.

fortsättningen kunna påräkna ett sådant intresse för arbetsuppgiften att en planerad undersökning av en av storhögarna blir ekonomiskt genomförbar. Vad dessa storhögar i sitt sköte kunna bära på upplysningar om forntida kulturförhållanden i denna Mälarbygd, därom lönar sig knappast att nu spekulera. Men här skall som sagt en redogörelse lämnas för de hittills gjorda undersökningarna.

Först bör då förutskickas några ord om platsens forna betydelse, med i belysning av de historiska arkunderna.

Lantmäterikartan av år 1726 återger ägodelningen mellan lagmanssätet Borg (det nuvarande Norsborg), sätesgården Hundhammar samt frälsehemmanen Kårsby, Tomteberga och Golvång. Kartbeskrivningen inledes med ett framhållande av att Hundhammar by av urminnes tider ägt åker för sig själv, men äng och skogsmark med frälsehemmanen Kärseby, Tomteberga och Golvång samt lagmanssätet Borg. Grupperingen av dessa gårdar - framträdande även å lantmäterikartan av år 1687 - låter Hundhammar framstå som det centrala området i detta sammanhängande jordkomplex. Man får onekligen ett intryck av att dessa olika gårdar kunnat uppstå genom avsöndringar från ett ursprungligt Hundhammar. Och detta förmodade större Hundhammar kan då knappast ha varit något annat än det medeltida folkungagods om vilket de historiska källorna tala.

Enligt den mycket intressanta utredning som förebragts av professor Ahnlund i hans behandling av Erikskrönikans Jon Jarl (svensk sägen och hävd 1928) skulle såväl Askanäs och Runhammar på Ekerön som Hundhammar på den närbelägna fastlandssidan ha utgjort gamla folkungagods. På Askanäs slöts uppgörelsen av år 1278 mellan Magnus Ladulås och Valdemar. Runhammar skänktes år 1288 av hertig Bengt till Klara kloster. Hundhammar slutligen omnämnes i Erikskrönikan såsom tillhörigt hertigarna Erik och Valdemar. Även Årsta synes vid denna tid ha tillhört folkungaättens domäner. Dit hörde hela det nuvarande Södermalm, som då benämndes Åsön, och jordagodset sträckte sig längs södra Mälarsidan till omkring i höjd med Kungshatt och Enskede.

Så stark har alltså folkungarnas position en gång varit i dessa Mälarbygder, och deras maktställning här kan sålunda med säkerhet ledas tillbaka till 1200-talets andra hälft. Helt säkert går väl ättens jordinnehav i dessa trakter ännu längre tillbaka i tiden, och kanske får man uppfatta de tidigare

markförvärven längs denna stråkväg mot det blivande Stockholm såsom ett förspel till ättens kommande stadsanläggning vid Mälarens utlopp. Ty givetvis skulle skyddandet av dylika domäner mot plundrande främlingar bäst främjas genom ett spärrfäste vid Mälarutloppet.

Så långt tillbaka nå likväl icke de historiska upplysningarna om dessa folkungagods, kanske dock med ett enda undantag för, så vitt den i Erikskrönikan omnämnde Jon Jarl kunde visas ha tillhört denna ätt. Visserligen nämner krönikan intet om vare sig hans ätt eller tiden för hans levnad. Men en uppgift om hans dödsår tror sig likväl Ahnlund ha återfunnit hos Ericus Olai, vår förste historieskrivare, vilken i sin tur möjligen kunnat få uppgiften från de numera fragmentariska Sigtunaannalerna. Och det uppgivna årtalet är 1206.

Om jarlens öden förtäljer emellertid Erikskrönikan att han av plundrande ester blev dräpt på Askanäs och att hans hustru undkom till Hundhammar, där hon samlade en väpnad skara med vars hjälp fienden sedan förgjordes på Estaskär, eller det nuvarande Esbröte, i farleden söder om Kungshatt. En sen och osäker tradition - framdragen av Ahnlund - lärjar jarlen ligga begravd på Hundhammar. Men om hans ätt finnas som sagt inga upplysningar eller traditioner, och av Erikskrönikan kunna vi endast sluta till att han ägt flera av de jordagods som något senare bevisligen tillhört folkungaättens besittningar.

Antagandet ligger då nära till hands att även uppfatta jarlen såsom av folkungaätt och att följaktligen ättens innehav av Hundhammar kunde leda tillbaka till 1100-talet. Men antagandet är osäkert, och ännu längre tillbaka kommer man icke. Om den ätt som hundra år tidigare begravde sina medlemmar i den nuvarande herrgårdsparken på Norsborg, därom veta vi sålunda inte: Endast så mycket kan väl slutas av detta det enda verkligt betydande gravfält i trakten att det låter det gamla Hundhammar framstå som ett mäktigt jordagods och i mäktiga mäns besittning redan mot slutet av vikingatid.

Medlemmarna av denna förhistoriska Hundhammarsläkt hade tydligen under tidens lopp blivit kristna, men de

begravdes dock fortfarande på gårdens mark och under ett konservativt bevarande av en hel del drag från det nedärvda och hedniska gravskicket. Brytningstidens egenomliga blandning av hednisk och kristet framträder kanske tydligast och mest slående i grav n:r 13, en av fin sand uppkastad hög - 1,78 meter i höjd, 13,5 i diameter - vilande på en på markytan lagd flat stenläggning av högens omkrets. Till sin byggnad var onekligen denna hög och med sin stenläggning i botten av en rent hednisk och vikingatidsmässig eller ännu äldre karaktär, och ingen kunde därför i förväg ana att den till tiden skulle falla efter 1000-talets mitt.

Då högen öppnats visade det sig emellertid att stenläggningen i botten hade fått en avlång och något mer än manslång samt i ostvästlig riktning orienterad öppning i centrum. Här hade också ett schakt grävts ned i den ursprungliga markytan, och i dett schakt hade den döde begravits, vilande i en av stora järnspikar sammanfogad trækista. Den döde låg på rygg och med huvudet i väster såsom kristna vanligen göra. Nedanför fötterna torde kläderna ha lagts, ty här anträffades i en samlad grupp de sedvanliga tillbehören till en dräkt, nämligen, sölja, remtunga och tvenne remledare, samtliga av brons och rikt ornerade i en stil vittnande om inflytelser från de svenska koloniområdena i Ryssland. Tillsammans med dessa föremål låg också ett silvermynt av kejsar Henrik III (1039-1056).

Om sålunda den dödes gångkläder fått följa med och placerats som ett knyte i ett hörn av graven, så synes emellertid å andra sidan liket ha varit svept på kristet sätt, ty inga dräkttillbehör av metall blevo anträffade vid själva skelettet. Däremot gjordes här ett annat och kostbart fynd av utpräglad kristen karaktär. På den dödes bröst vilade nämligen en om halsen buren hängprydnad av filigranprytt silver och i form av ett likarmat kors.

Det kristna inslaget i denna

grav framträder alltså ganska tydligt: korset, trækistan och den ost-västliga orienteringen. Men klädesbyltet nedanför fötterna betecknar väl en kompromiss med hednisk sedvänja. Och till karaktären hednisk är även gravens byggnad i övrigt, den ansenliga högen, uppkastad över en stenläggning i botten.

Grav n:r 13 är hittills den enda på detta gravfält som genom sina fynd blivit säkert daterad. Till tiden osäkra, men sannolikt ävenledes av sent datum äro tvenne närbelägna gravar, den ena en låg och oansenlig hög (n:r 12), den andra en stor rektangulär och jordtäckt stenläggning (n:r 17). Ingen av dessa gav vid undersökningen något daterbart fynd. Högen innehöll ett skelett i trækista och i ost-västlig orientering, alltså säkerligen en kristen grav, men utan gravgoods och följaktligen utan säkra dateringsmöjligheter. Den rektangulära stensättningen gav ett mera oväntat resultat, då den visade sig omsluta en dubbelgrav med tvenne skelett i ost-västlig orientering, liggande i trækistor tätt intill varandra. Vid sidan av kistorna låg på några meters avstånd en med svart bålörja fylld grop tydligen resterna från en rituell eld. En kristen dubbelgrav av detta slag är något ganska enastående och förstärker onekligen intrycket av gravfältets säregna mellanställning. Som redan påpekats gav emellertid ej heller denna intressanta grav några säkra dateringsmöjligheter. Där anträffades, förutom kistornas talrika spikar, tvenne järnknivar och dessutom endast ett naturligt format flintstycke, försett med ett naturligt hål, genom vilket en järnbult blivit driven. Det sistnämnda föremålet kan knappast ha tjänat något praktiskt syfte, men föreningen av stålet och flintan har väl spelat någon magisk roll, kanske jämförlik med elddonets i en del gravar från såväl hednisk som kristen tid.

De tvenne intill varandra liggande gravarna 12, 13 och 17 torde alltså få uppfattas som kristna, och av dem är graven n:r 13 säkert daterad till 1000-talets andra hälft. Om de två andra varit äldre eller yngre låter sig icke avgöra, men intet hindrar att de tre gravarna varit i stort sett samtida med varandra.

En mycket intressant uppgift vore

då att genom en utgrävning få utrönt åldern av de tvenne på gravfältet belägna storhögarna, som äro de största och mest monumentala i hela Södermanland, värddiga minnesmärken över folkungarnas okända föregångare på det gamla Hundhammar. Kanske ha även dessa storhögar rests över kristna män eller kanske över den kristna Hundhammarsläktens hedniska förfäder. Därom vet man ännu så länge intet, och högarna ruva ännu över sin hemlighet..

I seminariets arbetsprogram ingår emellertid en undersökning av grav n:r 10, som är den ena av storhögarna och mätande 5 meter i höjd, oberäknat den naturliga sockeln. Förarbetena äro gjorda, omfattande kartering, nivellering och borrhning. Men den egentliga arbetsuppgiften har hittills måst vila på grund av de ansevärd kostnader som äro förbundna med en så omfattande och tidsödande undersökning.

Gåvor:

En vacker Litografi över Norsborgs herrgård i Botkyrka vid Mälaren.
Lit. Gjöthström, Magnusson.

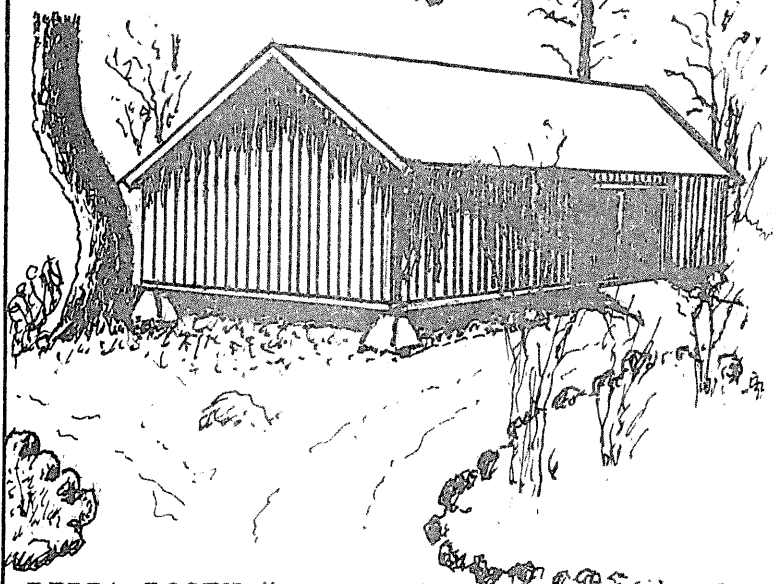
Gåva av Ingrid Padel.

Till Bildarkivet: Foto av den nya Banslättsskolan som togs i bruk hösten 1977.

Foto av Bertil Dahlby som också har skänkt fotot till bildarkivet.

Redaktion för BOTVIDSBYGDEN.
Georg Malmkvist Tel. 08 7781711.
Inger o Björn Falk 0755 66563
Arne Mattsson 0158 12254
Postadress: Malmgårdsbacken 2.
14600 TULLINGE:

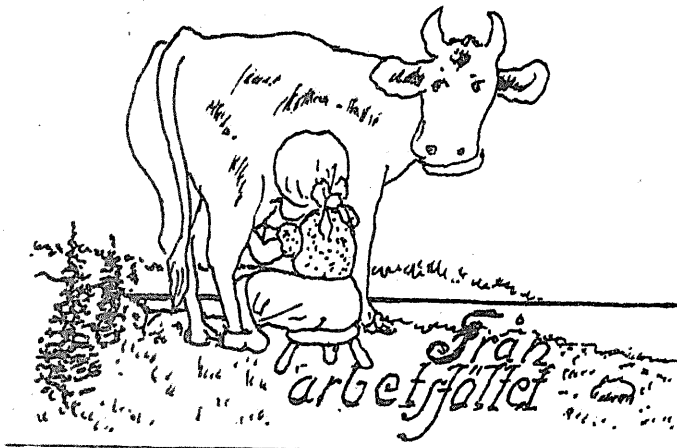
Lilla Logen

LILLA LOGEN är namnet på den byggnad som pensionärslaget byggt under sommaren. Byggnaden är helt avsedd som museum för alla till Gillet skänkta lantbruksmaskiner. Maskinerna är nu inflyttade under november 1977.

För närvarande finns följande maskiner i museet:

1. Självavläggare, (skördemaskin) från Tullinge gård.
2. Tröskverk, Diana, fr. Stensborg i Grödinge. Lantbr. John Elmkvist.
3. Tröskverk, (handdrivet) fr. Björnlunda Södermanland, gåva av Alexis Blomberg.
4. Rensmaskin för säd, handdriven, gåva från Klippsta, Grödinge, av lantbr. G.A. Söderman.
5. Rensmaskin, (Vanna) också från Klippsta, Grödinge.
6. Radsåningsmaskin för 1 häst, från Klippsta, Grödinge.
7. Frösåningskärra för klöver och timotej, drivs med mannskraft, gåva av Gösta Andersson, Tumba.
8. Plog från, Kortlanda, Eda socken i Värmland, gåva av Ingegärd o Gunnar Lindström, Elsie o Sten Karsbrink.
9. Åder av järn för potatisodling, gåva av .Johansson, Malmby, Vårby, Grödinge.
10. Två st. skogskalkar m. skacklar för en häst, vedkörning, fr. G.A. Söderman, Klippsta, Grödinge.
11. Mullskopa för hopkörning av jord, en häst, Klippsta, Grödinge.
12. Brandspruta från Klippsta.

Katastrofhjälp är skönt att få!

Tack Synöve och Gerd som ställde upp som hantverkare med så kort varsel, den då kommunens fritidshem invaderade Trädgårdstorp.

Ingegerd och Elsie

Pojkarnasafton den 7/10

Pojkarna hade lagt ned ett väldigt arbete när de planerade denna afton. Det serverades sill, köttbullar, potatis och sallad. Servitörerna var iklädda pyjamas eller nattskjorta. Tråkigt var att så få hade hörsammat kallelsen till pojkarnasafton. Hoppas flera hörsammar nästa gång.

Ljusstöpning och arbetskärlg. 12/11

En gråruggig dag i november var det dags för vår traditionella ljusstöpning. Den samlade verkligen gamla och unga, som alla arbetade efter bästa förmåga.

Inomhus knöts vekar och dessa doppades och doppades och doppades 6 dopp....

Det blev fina ljus! Vi slipade, sydde, rullade vaxljus, etikerade honungsburkar, gjorde julkort, gjorde marshaller o.s.v. Utomhus arbetade ett gäng med Mor Annas stuga, här bars och langades tegel för glatta livet. Taket blev tegellagt färdigt. Fönster flyttades.

Det var mycket som hände och roligt hade vi. Mat och kaffe smakade bra i det stora glada, brokiga sällskapet. Oh vad trötta vi var, men nöjda efter en väl använd dag. Väl mött igen tycker Ingegerd.

Tierpsträffen 5/11

Vi var 25 st anmälda till Tierp. De flesta av oss mötte upp vid Tumba, stuvade in oss i bilar och stack iväg emot målet. Klockan var då 15.45.

I Uppsala stannade vi för att fika, stoppade in allihop, rensade nästan faten och försvann igen lika fort som vi kommit, men kanske inte pricis ljudlöst.....(det hände nämligen saker, långbyxor som sprack och som därefter måste lagas i bilen på vägen).

Vi kom fram en halvtimme för tidigt, men vi var ändå inte först på plats. En del satt redan vid borden och väntade på att hugga in på landgångar och öl.

Festen började och vibbäv hälsade välkomna och därpå sjöng vi allsånger. Därefter uppträdde tjejerna ur deras gille i vita skjortor och nätstrumpor, urtjusid.... De sjöng och spexade med ett jättefint humör och sjöng dessutom på olika refränger små snuttar om de olika kavaljererna i sitt gille. Verkligen bra gjort!

Efter detta vidtog dansen. Kul att dansa förstås och vi höll igång, svettades och mådde bra. Kanske var det, enligt vår tycke för många valser som spelades.

Några av oss var med för första gången och vi trodde nog att det skulle bli blandning mellan de olika folkdansgrupperna, men därav blev intet och det var synd. Det är ju alltid kul att träffa lite nya människor.

Det dansades polskor också, men tyvärr inga av dem vi i polskekursen har övat på så det blev att titta och beundra istället.

När klockan var ett på natten var det hela slut och vi startade hemfärden, stannade igen utanför kafetërian i Uppsala men då var det naturligtvis stängt. Men det finns ju förutseende människor. Ellinor hade bakat bullar och Karin hade kaffe med sig, det smakade härligt.

Hemma igen vid fyratiden på morgonen och dök i säng.

Det här skall bli flera gånger, vi har fått mersmak.

Inger

På grund av vissa omständigheter blev folkdanslagets övningskväll fred. den 18/11 förflyttad till hemlig ort och plats. Utflyktsmålet för en 25 st blev Ekeby loge i Tungelsta dit vi anlände vid 20 tiden. Den ordinarie dansen började kl. 21.00. så vi hade en timme på oss att tjoa och tjimma aldeles på egen hand, eller fot rättare sagt. Vi hade Lennart och Rose-Marie med som musikanter. Efter våran timme blandade vi och gav, oss ut i dansens virvlar tillsammans med övriga danslystna.

Vid parketten ArMa

Söndagen den 20/11 hade på förslag de olika danskurserna i gillet's regi samlats på Trädgårdstorp, för att se vad det var. De olika grupperna var Huddinge sjukhus, två grupper ifrån Brolundaskolan i Hallunda samt Tullinge Dagcenter.

Lennart Stenbäck hade kallat spelmännen till en extra övning och 12 st hade hört sammat kallelsen så det blev musik. Det var fioler, dragspel, gitarr och nyckelharpa. Eftersom dagen var kall och den första snön just kommit blev det en stor överraskning när ett 50 tal kom. Det började med dans. Spelmännen klämde i av hjärtans lust och samma glädje märktes bland dansarna. Alla var snart svettiga och varma. Ett besök gjordes i stugorna medans borden plockades fram och när alla kom in plockades det medhavda kaffet fram.

De yngre spelmännen ville spela mera och det var inte dansarna emot utan de dansade med glädje mera.

Deltagarna har senare framfört att det hade varit mycket roligt.

Elisabeth

KOMMANDE PROGRAMM

31/12 Nyårsvaka se sep. kallelse.

13/1 Gillesafton

16/1 Dräkt och slöjd hos Lindströms

17/1 Barnlaget tisd.gruppen startar

18/1 Barnlaget onsd.gruppen startar

20/1 Juniorlaget startar

21, 22, 28, 29/1 Lekledningar på Alfa Laval.

29/1 börjar spelmanlaget sina övningar

3/2 Kvartalsmöte

Nya medlemmar

• Kerstin Andersson

• Hanne Persson

• Margot Hedstrand

• Evon Koivunen

• Stefan Österdahl

• Vlaes Larsson

Eva Carina Gustafsson

Lars-Olof Gustafsson

• Ulla Andersson

• Britt-Marie Östling

• Jan Östling

De hälsas välkomna.

Ett år har åter gått.

Vad har då detta inneburit?

Arbete! -Försaker? -Varför skall just Jag "offra" mig!? -Kan inga andra göra mera!?!? -Vad skall NI göra här? -Varför gör NI så!? Kan inte festkommittéen göra så Jag får roligt då eller då ! Är det meningen att hela Trädgårdstorp skall bli ett gammalt museum ??? Nej det är ju bara folkdans som tycks vara värt att satsa på !!? Styrelsen gör den något som är bra?; Trädgårdstorphus kommittén då vad gör de?!

Är det verkligen så VI uppfattar situationen idag? Ett litet fåtal Kanske gör det? De som av någon anledning känner sig utanför? Man handen på hjärtat är det inte, "jag själv", det egna jaget, detta beror på.

Visst "gnäller" VI lite till mans, kvinns, ibland!

Tack alla medlemmar för året som gått. Tack för alla insatser under årens lopp.

Tack för glädjen när något blivit färdigt. Tillfredställelsen när VI hade Stolpladan färdig. "Den blev nog inte så dum i alla fall". Glädjetjuten när VI fick vattnat att rinna i kranarna. Stoltheten över att VI fått en ny redskapsbod. Vetskapen att VI nog får ordning på "Mor annas" stuga. En väldigt lyckad och av publiken omtyckt Hembygdsdag. En välbesökt Midsommarsfest. En Julmarknad som VI tror blir till glädje för många.

Det är gemenskapen som är värd så mycket. Någon har fallenhet och tid att göra mer än andra och det skall VI vara tacksamma för men det är de samlade insatserna som i längden är avgörande. Hur skulle VI klara ekonomin utan alla de medlemmar som ställer upp midsommar efter hembygdsdag efter julmarknad efter midsommar efter Hur skulle det gå utan spelmann.....iskorna -barnlaget folkdansarna -det är Där VI nyrekryterar medlemmar som kan fortsätta det forsknings o hembygdsvårdande arbete som också är en så viktig del i det arbete VI vill fortsätta. Skall fortsätta enligt ett enhälligt Kvartalsmöte den 25 nov. VI det är Du o Du o Du o Jag = Alla Jag ber att få tillfoga ett inlägg i en debatt i Bygd och Natur Nr 5 1977

som just nu kom.

Hembygdsrörelsens kris

av Carl Johan Charpentier

Det talas ibland om hembygdsrörelsens kris, som består av bl.a. svårigheter att få ungdom intresserad av rörelsen. Hur skall återväxten tryggas? Detta diskuteras ~~här~~ i denna artikel.

I hembygds-, bygdegårds-, fornminnesföreningar och liknande sammanslutningar finner man, i ett samhälle där snart sagt allt värderas i pengar, en anmärkningsvärt stor idialitet, vilja och beredskap till frivilligt arbete utan tanke på snöd vinning. I just dessa organisationer, sammanslagna av intresset för den egna bygden och dess historia, förenas den lyckliga kombinationen av erfarenhet och iver att värna om gångna tiders kulturyttringar.

För många framstår hembygdsvännerna som reaktionärt knätofseri i bakåsträvande anda men detta är en grov missuppfattning av verkligheten. Skiljelinjen går mellan att vilja ha tillbaka det gamla och att värda minnet av passerade tider.

Den historiska samhörigheten i nutid med dåtid befäster den kulturella identitet, som är en av grundvalarna för de flesta staters utveckling. Såväl i öst som väst värderar man sin kulturhistoria. Mot den bakgrunden kan aldrig de hembygds-historiska aktiviteterna kallas reaktionära. Den som hävdar motsatsen har förlorat kontakten med verkligheten. Jag har i många sammanhang hävdat att ledstjärnan i det kulturhistoriska arbetet skall vara just bevarandet av det förflutnas särplägel med siktet riktat mot framtiden.

Det talas ofta om hembygdsföreningarnas kris och den debatten är i sanningen värd att föras vidare. Detta är ~~från~~ min ~~sida~~ inte menat som kritik utan snarare som en önskan, en maning inför framtiden.

Krisen anses bestå i bl.a. hög medelålder och politisk passivitet. Detta är vitala problem som inte får stickas under stolen.

Det är lätt för mig, s k sakkunnig kulturprofet, att leverera skraddarsydda patentlösningar av akademisk karaktär. Dock knappast min avsikt. Däremot vill jag peka på problemen och skapa grogrund för en seriös debatt.

Varför är medelåldern hög? Varför finns det så lite ungdom i föreningsarbetet? Hur skall återväxten tryggas? Detta är logiskt följdriktiga frågor för oss alla professionella och amatörer som tillkänner

hembygdsrörelsen en stor betydelse. Jag tror att den politiska passiviteten i hög grad medverkar till det nedtrappade intresset hos yngre människor att delta i hembygdsarbetet. Hembygdsföreningarna behöver för att kunna fortleva i ett längre perspektiv yngre krafter. Därför hävdar jag med bestämdhet att hembygdsrörelsen måste gå ut och ta ställning. Utan att själv ta partipolitisk ställning, vilket jag aldrig gör i tjänsten, hyser jag den åsikten att hembygdsföreningar och liknande kan bli viktiga remissinstanser och opinionsbildare i t.ex. miljöfrågor samt givetvis i antikvariska spörsmål. Hos dessa föreningar finns en stor samlad kunskap väl värd att beakta i den statliga och kommunala beslutsprocessen. För oss inom den kulturminnesvårdande sektorn, som dagligen konfronteras med kulturhistoriska problemställningar, framstår en förnyelse och ett med stimulan kanaliserat tillvaratagande av den frivilliga beredskapen inom hembygdsrörelsen som en angelägen uppgift. Ty utan detta är det framtida arbetet höljt i dunkel.

Är VI inte ovanligt lyckligt lottade som har en så "bredd" verksamhet med så många unga medlemmar blandat med äldre där förhoppningsvis några fortsätter med det arbete som är påbörjat.

Låt oss dela med oss av den tillfredsställelse och arbetsglädje som vårt ideella arbete ger. Delad börda är halva bördan -delad glädje är dubbel glädje.

God Jul o Gott Nytt År
Lars Gunnar

VAD ÄR FOLKDANS?

Av Maria Wester

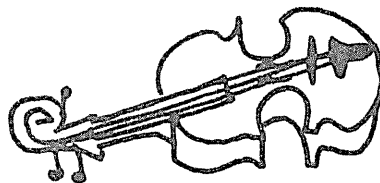
Teckningar Mats Wester

Vad är egentligen folkdans och folk-
musik för någonting? Det som spelas
och dansas av folk? Är i så fall
jazzbalett folkdans? (Vad är "folk"?)

inte längre samma sociala funktion.
När de sedan dog ut, så höll även
folkmusiken på att dö ut. Det är
endast tack vare ett litet fåtal
spelmän och dansare som folkmusiken
fortfarande lever, och nu upplever
en stor välförtjänt renässans.

(Jag tycker att det här är viktiga
frågor att ställa sig om man kallar
sig för hembygdsgille, och (som jag
tror) vill värna om gamla traditio-
ner, danser och låtar.

(Det som ursprungligen var folkmusik/
folkdans, var det som dansades och
spelades av folket, på den tiden
Sverige var ett bondesamhälle (fram
till mitten av 1800-talet). Med fol-
ket menar jag allmogen. Spelandet
och dansandet var en naturlig del
av deras liv. Låtarna uttrycker deras
liv, tankar och känslor. De beskriver
arbetet, festerna, motsättningarna i
samhället, de viktigaste händelserna
i livet. Och framför allt - en själv-
klar sak - de skapades inte för att
tjäna pengar på.

Kring sekelskiftet uppstod något
helt nytt: "överklassens folkdans-
våg". Några balettmästare, främst
Anders Selinder, började att tota
ihop "folkdans",

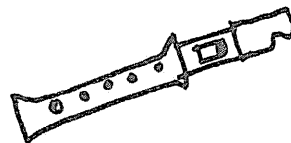
Det blev danser som konstruerades
för scenen, att visas för över-
klassen och även dansas av över-
klassen. I dessa bistra tider var
det givetvis skönt för de övre
skikten att få lite näring för sina
illusioner om hur roligt folket
hade det. "Folkdanserna" sades nämligen spegla folkets vardag.

Den här nya folkdanskulten fick
sitt fäste bl a vid Uppsala uni-
versitet, där den första folkdans-
föreningen bildades.

(Det som från början dansades var
polsskor. Men folkmusik förändras
hela tiden, och man fick nya in-
tryck utifrån, t ex schottis och
vals som på ett naturligt sätt togs
upp av spelmän och dansare.

Hela tiden fanns ett samband mellan
spelmän och dansare, och man hade
roligt tillsammans.

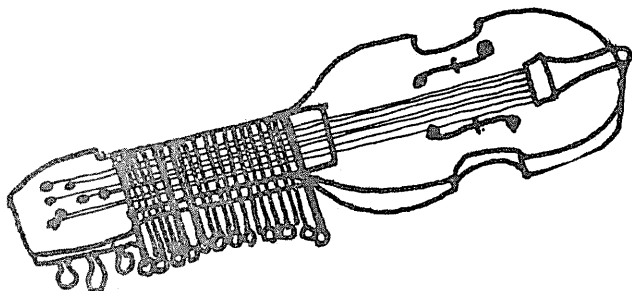
På mitten av 1800-talet började indu-
strialiseringen. Bönderna utgjorde
en allt mindre del av befolkningen.
Folkmusiken och den tillhörande
folkdansen levde kvar med de gamla
spelmännen och dansarna, men fyllde

Det hela fortlevde och spred sig.
Svenska Ungdomsringen för bygde-
kultur bildades för att bevara
den nya folkdansformen. Till sist
började man tro att det var det
här som verkligen var folkdans (i
ordets rätta mening). Det bildades
föreningar som började dansa den

forts.

här "folkdansen" och se till att varje steg verkligen dansades så som balettmästare Anders Selinder hade bestämt. För säkerhets skull så skrev man också in danserna och melodierna i bokform, där man registrerade varje rörelse, så att man för all framtid skulle kunna hålla ordning på alla "räta linjer" och "höfter fäst".

Människor tycker om att dansa, och röra på sig. Jag tror inte att så många har tänkt efter vad det är de dansar när de dansar Landskrona, Daldans osv. Många tror nog att de dansar folkdans. Alltså danser som folket dansade förr i tiden. Eftersom man tycker det är roligt att träffas och dansa, så bryr man sig heller inte så mycket om vad det är frågan om. Men det måste vi bry oss om!

Jag tycker att vi, nu när vi kallar oss hembygdsgille, har ett visst ansvar när vi förmedlar danser och musik till eftervärlden. Är det verkligen överklassens sekelskiftesbalett vi vill visa upp? Är det det som vår publik tror att vi dansar? Vad vill de se? Vilka riktar vi oss till? Varför står publiken passivt och tittar på, och dansar inte själva? Det är ju roligast att vara aktiv själv.

Det är dags att vi vaknar upp. Vi måste ta ansvar för vad vi gör och veta varför. Dessutom är det väl inte meningen att vi skall försöka vara någon slags elit, som är utsedda att visa upp och bevara folkets danser. Låt folkdansen bli en dans för folket, och inte för scenen. Låt oss slänga "gröna boken", den har ingenting att säga oss.

Om Gillet inte ska självdö, måste vi ta ställning och börja tänka efter. Det är jobbigt, men väl värt mödan, om vi vill fortleva.

För tjugo år sedan bestod Botkyrka hembygdsgille mest av ungdomar, idag består det till stor del av samma "ungdomar" tjugo år senare. Genomsnittsåldern är hög.

Jag kan tala om vart ungdomen som spelar och dansar tar vägen. De återfinns på Mariahissen, i de många fria folkdansföreningarna, på sommarens alla spelmansstämmor, små som stora. Spelmännen är ofta lika många, ibland fler, än dansarna. För det är roligt att spela när man får spela vad man vill och slipper stå och harva Väva vadmal 15 gånger i sträck. Det som dansas och spelas är den återupptäckta folkmusiken/folkdansen. Och det är roligt!

Låt oss ta och förnya Botkyrka Hembygdsgille! Vi är ju så petnoga med att dräkterna ska se ut precis som man antar att de såg ut i bondesamhället. Varför är det så noga, när danserna kommer från helt annat håll?

Nu hoppas jag verkligen att alla börjar fundera och diskutera. Jag vill att det snackas om det här, för det är jätteviktigt. Hör av er!

Hälsningar Maria Wester

